ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม ๒๕๖๕ ณ ประเทศสหรัฐอเมริกา

---

๑. อักขระในภาษาบาลีทั้ง ๔๑ ตัวนั้น อักขระจำพวกไหน ชื่อนิสสัย ฯ จำพวกไหน ชื่อนิสสิต ฯ และทำหน้าที่ต่างกันอย่างไร ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญโญโค มีวิธีซ้อนกี่อย่าง ฯ อะไรบ้าง ฯ นกฺขมติ จัดเข้าในอย่างไหน ฯ สจายํ เป็นสนธิอะไร ฯ ตัดและต่ออย่างไร ฯ

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามเช่นไร จัดเป็นอติวิเสส ฯ

ข. โจเร เป็นวิภัตติและวจนะอะไรได้บ้าง ฯ

ค. ปูรณสังขยา มีวิธีใช้อย่างไร ฯ

ฆ. ต ศัพท์ เป็นสัพพนามชนิดไหน ฯ

ง. รโห แปลว่าอย่างไร ฯ เป็นนิบาตบอกอะไร ฯ

๔. สกัมมธาตุ กับ อกัมมธาตุ ใช้ในวาจกอะไรได้บ้าง ฯ ภิทฺ ธาตุ และ มุจฺ ธาตุ เป็นสกัมมธาตุ หรือ เป็นอกัมมธาตุ จงอธิบาย ฯ

๕. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะ จัดเป็นเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ และจะกำหนดรู้ได้อย่างไรว่าสาธนะนั้น ๆ เป็นรูปอะไร ฯ พนฺธนำ (ฐานำ) ลงปัจจัยอะไร ฯ เป็นรูป และสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๖. วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส กับ วิเสสนุตตรบท กัมมธารยสมาส ต่างกันอย่างไร ฯ อนิมิตฺตํ (ชีวิตํ) เป็นสมาสอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

๗. ภาวตัทธิต มีปัจจัยเท่าไร ฯ อะไรบ้าง ฯ ธมฺมิโก (ราชา), สามญฺญ ลงปัจจัยอะไร ในตัทธิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาดู ฯ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขระในภาษาบาลีทั้ง ๔๑ ตัวนั้น อักขระเบื้องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โอ ชื่อนิสสัย ฯอักขระที่เหลือจากนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิต เป็นที่สุด ชื่อนิสสิต ฯ และทำหน้าที่ต่างกันอย่างนี้ คือ นิสสัย มีหน้าที่ออกสำเนียง และเป็นที่อาศัยแห่งพยัญชนะ นิสสิต มีหน้าที่ทำเนื้อความให้ปรากฏ แต่ต้องอาศัยสระ ฯ

๒. ในพยัญชนะสนธิ สัญโญโค มีวิธีซ้อน ๒ อย่าง ฯ คือ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปเหมือนกัน อย่าง ๑ ซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกันอย่าง ๑ ฯ

นกฺขมติ จัดเข้าในซ้อนพยัญชนะที่มีรูปไม่เหมือนกัน ฯ

สจายํ เป็น โลปสระสนธิ ตัดเป็น สเจ - อยํ ถ้าสระหน้าเป็นทีฆะ สระหลังเป็นรัสสะ ลบสระหน้า คือ เอ ที่ สเจ แล้วทีฆะสระหลัง คือ อ ที่ อยํ ต่อเป็น สจายํ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามต่อไปนี้

ก. คุณนามที่แสดงความดีหรือชั่วมากที่สุดหรือน้อยที่สุด เหมือนคำว่า ปณฺฑิตตโม เป็นบัณฑิตที่สุด ปาปตโม เป็นบาปที่สุด จัดเป็นอติวิเสส ฯ

ข. โจเร เป็นได้ ๒ วิภัตติ คือ เป็น โย ทุติยาวิภัตติ พหุวจนะ และเป็น สฺมึ สัตตมีวิภัตติ เอกวจนะ ฯ

ค. ปูรณสังขยา มีวิธีใช้อย่างนี้ คือสำหรับนับนามนามที่เต็มในที่นั้นๆ ได้แก่นับเป็นชั้น ๆ เช่น ที่หนึ่งที่สองที่สาม ที่สี่ที่ห้าเป็นต้น ฯ

ฆ. ต ศัพท์ เป็นสัพพนามชนิดปุริสสัพพนาม และนิยมวิเสสนสัพพนาม ฯ

ง. รโห แปลว่า ที่ลับ เป็นนิบาตบอกที่ ฯ

๔. สกัมมธาตุ กับ อกัมมธาตุ ใช้ในวาจกได้ดังนี้ สกัมมธาตุ ใช้ใน ๔ วาจก คือ กัตตุวาจก กัมมวาจก เหตุกัตตุวาจก และเหตุกัมมวาจก ส่วนอกัมมธาตุ* ใช้ใน ๓ วาจก คือ กัตตุวาจก ภาววาจก และเหตุกัตตุวาจกฯ

ภิทฺ ธาตุ และ มุจฺ ธาตุ เป็นได้ทั้งสกัมมธาตุ และอกัมมธาตุ มีอธิบายดังนี้

ภิทฺ ธาตุ ถ้าลงในหมวด รุธฺ ธาตุ เป็นสกัมมธาตุ เช่น ภินฺทติ แปลว่า ต่อย หรือทำลาย อุทาหรณ์ว่า สูโท ภาชนำ ภินฺทติ ถ้าลงในหมวด ทิวฺ ธาตุ เป็นอกัมมธาตุ เช่น ภิชฺชติ แปลว่า แตก อุทาหรณ์ว่า ภาชนำ ภิชฺชติ

มุจฺ ธาตุ ก็เช่นเดียวกัน ถ้าลงในหมวด รุธฺ ธาตุ เป็นสกัมมธาตุ เช่น มุญฺจติ แปลว่า ปล่อย อุทาหรณ์ว่า โคปาโล โคณำ มุญฺจติ ถ้าลงในหมวด ทิวฺ ธาตุ เป็นอกัมมธาตุ เช่น มุจฺจติ แปลว่า หลุด หรือพ้น อุทาหรณ์ว่า โคโณ มุจฺจติ ฯ

๕. รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะ จัดเป็น ๓ ฯ คือ กัตตุรูป ๑ กัมมรูป ๑ ภาวรูป ๑ ฯและจะกำหนดรู้ได้ว่าสาธนะนั้นๆ เป็นรูปอย่างนี้ คือ รูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นกัตตุวาจกก็ดี เป็นเหตุกัตตุวาจกก็ดี สาธนะนั้นเป็นกัตตรูปรูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใดเป็นกัมมวาจกก็ดี เป็นเหตุกัมมวาจกก็ดีสาธนะนั้นเป็นกัมมรูปรูปวิเคราะห์แห่งสาธนะใด เป็นภาววาจก สาธนะนั้นเป็นภาวรูป ฯ

พนฺธนำ (ฐานำ) ลง ยุ ปัจจัย เป็นกัตตุรูป อธิกรณสาธนะ
ตั้งวิเคราะห์ว่า พนฺธติ เอตฺถาติ พนฺธนำ (ฐานำ) ฯ

๖. วิเสสนบุพพบท กัมมธารยสมาส กับ วิเสสนุตตรบท กัมมธารยสมาสต่างกันอย่างนี้ คือวิเสสนบุพพบท มีบทวิเสสนะอยู่หน้า บทประธานอยู่หลัง อุทาหรณ์ว่า มหนฺโต ปุริโส = มหาปุริโส บุรุษใหญ่ ส่วนวิเสสนุตตรบท กัมมธารยสมาส มีบทวิเสสนะอยู่หลัง บทประธานอยู่หน้าอุทาหรณ์ว่า สตฺโต วิเสโส = สตฺตวิเสโส สัตว์วิเศษ ฯ

---

* ในปกรณ์ต่าง ๆ อกัมมธาตุ ใช้ในเหตุกัมมวาจกได้บ้าง เช่น มาราปิโต ให้ตายแล้ว คาหาเปตพฺโพ พึงให้ถือเอา อุฏฺฐาเปตพฺโพ พึงให้ลุกขึ้น เป็นต้น ฯ

อนิมิตฺตํ (ชีวิตํ) เป็น นบุพพบท พหุพพิหิสมาส
ตั้งวิเคราะห์ว่า นตฺถิ ตสฺส นิมิตฺตนฺติ อนิมิตฺตํ (ชีวิตํ) ฯ

๗. ภาวตัทธิต มีปัจจัย ๖ ตัว คือ ตตฺ ณฺย ตฺตน ตา ณ กณฺ ฯ
ธมฺมิโก[๒] (ราชา) ลง ณิก ปัจจัย ในตรตยาทิตัทธิต
ตั้งวิเคราะห์ว่า ธมฺเม ติฏฺฐตีติ ธมฺมิโก (ราชา)ฯ
หรือ ธมฺเม จิโต ธมฺมิโก (ราชา) ฯ
สามญฺญ ลง ณฺย ปัจจัย ในภาวตัทธิต
ตั้งวิเคราะห์ว่า สมณสฺส ภาโว สามญฺญ ฯ

---

[๒] จะตั้งวิเคราะห์อื่นจากนี้ ที่เป็นคุณบทของพระราชา เช่น ผู้มีธรรม ผู้ทรงธรรม ผู้ประพฤติธรรม เป็นต้น ก็ย่อมได้